

prešlo na nepravni način v druge roke (na škodo starega detentorja in brez upravičenja novega), je vsem razpravljanim primerom skupen in že de lege lata utemeljen postulat.

6. De lege ferenda se priporoča druga, bolj enostavna pot: reforma naše posestne zaščite (posestnega prava). Posestno pravo o. d. zakonika je nastalo pod vplivom raznih pravnih redov (rimskega, kanonskega, germanskega) in raznih doktrin (zlasti prirodnopravne). Vidi se mu pa na prvi pogled, da ni iz enega kova. Nasprotja, ki so bila med vplivnimi faktorji, ga delajo večkrat nedoslednega. Vrh tega ne nudi pomoči povsod, kjer bi jo pričakovali ob manj doktrinarnem in bolj naravnem pojmovanju posestne pravne ustanove. Svoje postulate za reformiranje posestnega prava sem obrazložil in utemeljil v spisu »Pripombe k naši in moderni posestni zaščiti« (Slov. Pravnik l. 1930). Po tem spisu bi morala posestna zaščita nuditi pomoč (zagotoviti restitucijo) ob vsaki nepravni premembi dejanskega stanja, vzdrževanega po volji pravnega subjekta. Predmet zaščite bi morala postati vsaka detencija cum animo habendi (sibi vel alteri), povod posestnim tožbenim zahtevkom vsaka nepravna prememba (tudi naključje). Ob tako pojmovani posestni zaščiti bi postala le-te deležna tudi potnik pod 1., dasi goli detentor (pogodbeni čuvar) in gospodinja pod 2., dasi zgolj dejanska čuvarica, oba, dasi nista bila »motena«, ampak sta zgubila detencijo po golem naključju. Ob tako zasnovani posestni zaščiti bi tudi ne bil več nepopoln § 873 nač. čl. o. d. zakonika in bi prišel v sklad z določbami §§ 244, 267, 272 istega načrta.

Izvršba in devizni predpisi.

Dr. Rudolf Sajovic

I.

Vobče je bil po obstoječih pravnih sistemih raznih držav denarni promet med državami prost in neomejen. Dolžnik je mogel neovirano poravnati obveznosti v inozemstvu, tuji upnik je imel pravico, prosto zahtevati plačila v tuzemstvu in to bodisi v domačem ali tujem denarju, kakor je bilo pogojeno med strankama. Ako se je glasil dolg na tujo valuto brez pristavka, ga je smel vrniti dolžnik tudi v domači valuti in sicer ne samo, kadar je šlo za trgovske in menične dolgove ali za čekovna plačila (čl. 336 trg.

z., § 40 Mz., § 23 št. 6 Čekz.), marveč po precej ustaljenem naziranju prakse, ki je imela oporo poglavitno v *Ehrenzweigovem* Sistemu II, § 298, (sedaj tudi *Soboda*, *Klangov* komentar, § 983, I B b), tudi povodom plačila drugačnih dolgov. Te izberne ali bolje substitucijske pravice dolžnik ni imel samo takrat, kadar je bilo plačilo dogovorjeno efektivno v tuji valuti. Obveznosti te vrste je smel dolžnik poravnati v domačem denarju le, ako je bilo drugačno plačilo prepovedano.

Pravilnik o ureditvi prometa z devizami in valutami z dne 7. oktobra 1931, Sl. N. 234, LXXIV, 497, Sl. L. 432/31 je postavil po kratki dobi svobodnega denarnega prometa z inozemstvom glede tega nove predpise. Pripomniti je takoj, da je zadeval ta pravilnik in da obravnava po veliki večini tudi še sedaj le t. zv. inozemska plačila. Pod temi je razumeti tista plačila, ki gredo v inozemstvo, pa najsi je prejemnik inozemska ali tuzemska fizična ali juristična oseba. Kakor ni inozemsko plačilo v smislu deviznega pravilnika (dev. prav.), ako je plačati inozemcu, ki ima svoje prebivališče ali gospodarsko dejalnost (proizvodnjo) v tuzemstvu, tako je imeti za inozemsko plačilo tisto, ki gre tuzemcu v državno-pravnem smislu, a ima bivališče v inozemstvu, in sicer za protivrednost uvoženih dobrin. Inozemska plačila so torej tista, ki jih je obaviti iz domače države v tujo, njih pojem določajo dejanski ne pravni momenti. Devizni pravilnik postavlja celokupni plačilni promet z inozemstvom pod strogo državno nadzorstvo in vodstvo, predpisuje za vsa plačila v inozemstvo nove določbe, ureja, da je moči obavljati plačila v inozemstvo le na poseben, točno urejen način in največkrat le v primerih, dovoljenih po pooblaščenih ustanovah. Pri tem razlikuje dev. prav. obenem s kopo dopolnjujočih rešitev finančnega ministrstva in Narodne banke in v zvezi s posebnimi meddržavnimi dogovori po vrsti plačilnih obvez a) plačila v tujih valutah in devizah in b) plačila v domači valuti, po kakovosti plačilnih obvez pa a) plačila za uvoženo blago na podlagi kupnih in dobavnih pogodb in b) obveze iz drugih pravnih temeljev.

V splošnem moramo reči, naravnost ni bilo namena, da bi se hotelo na obstoječe obveze z deviznimi predpisi vplivati pravno. Ti so v pretežni meri javno-pravnega značaja in njih svrha je v prvi vrsti, da se očuva domača valuta in da se uravnajo in popravijo omajana gospodarska razmerja. To se hoče doseči, da se odtegne prodaja tujih valut in deviz nekontroliranim osebam, dalje da se dovoljuje

plačilo le preko pooblaščenih denarnih zavodov in ustanov. Zato se tudi zdi, kakor da ni urejeno z njimi drugo kakor samo način izpolnitve že ugotovljenih obvez. Kdo naj pričakuje v odredbah, ki naj omogočijo plačila iz države v državo kolikor mogoče brez pretresljajev za narodno gospodarstvo obeh, materijalnopravne učinke? Po tem naziranju, dobljenem na prvi pogled, pri ugotavljanju inozemskih obveznosti omejitve dev. prav. sploh ne prihajajo v poštev, skratka razsojajočemu sodniku se nanje sploh ni ozirati, on izreče sodbo o iztoževani terjatvi, kakor da bi dev. prav. sploh ne bilo. Predpisi deviznih omejitev da postanejo za sodnika pomembni šele takrat, ko gre za prisilno poplačilo ali izterjanje prisojene terjatve, torej ko se vloži izvršilni predlog, ali pa še celo pozneje, ko je treba z izvršbo dobljena denarna sredstva izročiti inozemcu - zahtevajočemu upniku.

Vsaka izmed teh rešitev ima svoje privrženca v praksi, poleg njih pa še naziranje, da gre za spremembo ali razširitev pogojenih obvez. Kateri rešitvi bi bilo pravno pritrčiti, kakšen izhod bi bil za pogodbeni stranki najbolj zadovoljiv in obenem za domači kredit najprimernejši, to vprašanje vsaj nekoliko razjasniti, je namen naslednjih razmotrivanj.

II.

Na prvo omenjeno stališče se je očitvidno postavil stol sedmorice odd. B s sklepom z dne 7. februarja 1934, Ut 30/34, ko je dovolil na podlagi še ne pravnomočnega meničnega plačilnega naloga z dne 11. marca 1933 — izdanega torej davno po uveljavljanju dev. prav. — izvršbo v zavarovanje, češ da »predpisi deviznega in valutnega pravilnika začasno vobče ne prihajajo v poštev, ko ne gre za plačilo v inozemstvo, nego le za zavarovanje.«

Ako spregledamo neskladnost, nastalo iz tega, ker se dovoljuje izvršba v zavarovanje s prisilno upravo obrtnih pravic in nepremičnin, a obenem dopušča dvom o možnosti izvršbe v poplačilo, saj preide izvršba v zavarovanje po pravnomočnosti izvršilnega naslova na navaden predlog v poplačilno, se nam nehote vsili vprašanje, ali ni zabilo najvišje sodišče s tako odločbo zagovozdo med sodno rešitev in izvršbo. Ali ni s tem rečeno, da mora zahtevajoči upnik navzlic temu, da ima v rokah sodbo, storiti še nekaj, da bo izdejstvoval terjatev, ki mu je v sodbi že prisojena? Šlo bi tedaj za razširitev predpisov § 7 i. r., kajti zahteva se poleg izkazov, naštetih v tem

paragrafu, še izkaz tistih pravnih činjenic, na podlagi katerih se sme izvršiti plačilo v inozemstvo. Po tem naziranju bi bilo to razširjenje tako dalekosežno, da bi potisnilo izdano dajatveno sodbo na stopnjo ugotovitvene, saj izrek, da je nekdo dolžan nekaj plačati, ne koristi mnogo, ako ni obenem tudi zapovedano, da je treba upniku brez nadaljnega plačati.

Pri odgovoru na vprašanje, ali gre za razširjenje predpisov § 7 i. r., ostanimo pri praobliki vseh izvršilnih naslovov, pri pravnomočni dajatveni sodbi. Kjerkoli se naštevajo izvršilni naslovi, povsod stoji sodba na prvem mestu. Drugačne oblastne odločbe so izvršilni naslovi le, kolikor se dajo nanje navezati učinki pravnomočnosti in izvršljivosti, katerih potrebnosti in pogoji so bili prvotno postavljeni za sodne odločbe. Kar se tiče sodb, ne zahteva § 7 i. r. za izvršljivost nikakšnega drugačnega izkaza kakor to, kar se podaja iz njih izreka. V tem se sodba precej razlikuje od drugih izvršilnih naslovov. Sodbeni izrek ne more biti izdan poprej, dokler niso pojasnjene vse sestavine pravnega razmerja in dokler trdno ni ugotovljeno, kaj ima storiti za izpolnitev spornega pravnega razmerja ena ali druga stranka.

Iz sodbe bo torej razvidno, pod katerimi pogoji je izvršljiva, in za izvršbo na podlagi sodbe razen primera, da je v njej navezana izvršljivost zahtevka na nastop činjenice, ki jo mora dokazati upravičenec, zlasti če je zavisna od upravičenčeve predhodne dajatve ali storitve, ni potreba v izvršilnem predlogu izkazati nič drugega. »Izvršilni red navezuje izvršilni zahtevek in s tem zakonitost izvršilnega postopka edino na izvršilni naslov (§ 3 i. r.)«, pravi P o l l a k v svojem sistemu (str. 44).

Izvršilni naslov (sodba), to je specialna norma nasproti generalni v zakonu izraženi, ne ugotavlja samo, da je toženec obvezan tožilcu nekaj dati, plačati ali storiti. Dajatvena obsodilna sodba, ki nas edino tu zanima, obsega nasprotno tudi obljubo državne oblasti, da bo prisilila s svojimi sredstvi toženca do tega, da pride tožilec do ugotovljene dajatve. Ta dva elementa dajatvene (činitvene) sodbe, pravnomočna ugotovitev in izvršljivost sta tako tesno med seboj povezana, da drug brez drugega ne moreta obstajati. Kar ni pravnomočno ugotovljeno kot obstoječa dolžna dajatev, to ni izvršljivo. Nasprotno je izvršljiva dajatev, ki jo je sodnik ugotovil. Izjeme od tega enostavnega in edino možnega načela se ne morejo in ne smejo dopuščati, ako nočemo, da napravimo iz načela zmedo in

iz izvršljivosti nasprotje. Zato je po sebi umevno, da bodo izjeme od tega načela tudi v zakonih zelo redke. Omejitve ali izključitve izvršljivosti so našete v izvršilnem redu (§§ 35, 36), one, ki dopuščajo pravnomočno ugotovitev dolžne dajatve, a navezujejo izvršljivost na poseben pogoj, so rešiti po materialnem pravu. Te so res tudi izjemne (§§ 471, 1052 o. d. z., 502 Grpp.). Končno pristopajo k obema vrstama omejitev še one, ki se podajajo pri izvrševanju inozemskih izvršljivih sodb. Te so utemeljene v tem, da bi pred domačim sodiščem zbog nekaterih nedostatkov do formalne sodbe sploh ne bilo prišlo, ali pa da bi bil po tuzemskem pravnem redu obstoj dajatve materialno odklonjen. Predpisi o izvrševanju inozemskih sodb torej nazorno kažejo, da izvršilni sodnik izvršitve pravnomočne tuzemske dajatvene sodbe ne sme odkloniti, saj je izvršba inozemske sodbe nedopustna samo, kadar tuzemska sodba enake vsebine ne bi smela biti izrečena.

Naziranju, da je gledati šele ob izvršbi, ali smemo izterjati inozemsko terjatev od dolžnika, ne moremo pritrditi, ker nasprotuje bistvu pravnomočnosti in izvršljivosti.

Nemožnost, da bi bili upoštevani šele ob izvršbi prigovori te vrste, češ da toženec zbog deviznih predpisov ne more plačati, ker tujih valut nima in si jih tudi ne more nabaviti, ali pa da vsled prepovedi, pošiljati devize in valute v inozemstvo, ne sme plačati, se podaja še iz drugega razloga. Označeni prigovori niso nikakšni formalni zoper uvedeno izvršbo, so nasprotno povsem materialne narave in se obračajo zoper izpolnitev obstoječe obveze. Ako si dolžnik potrebnih valut ne more nabaviti, prigovarja s tem nemožnost, zadostiti svoji obvezi. Kdor se sklicuje na to, da mu veljaven zakon prepoveduje plačati, uveljavlja s tem, da njegova obveza še ni dospela in da zato na izpolnitev vsaj začasno ne sme biti obsojen (§ 502 Grpp.). Vsi materialnopravni prigovori pa se morajo uveljavljati v pravdi, kolikor so bili podani že tekom pravnega postopka. Poznejše ostvarjanje istih ni dopustno (§§ 35, 36 i. r.). Izvršilni naslov je formalna predpostavka za dovolitev izvršbe.

Spoznanje, da so gornji prigovori materialnopravne narave, se zrcali tudi v sodbi z dne 3. maja 1934, Ut 46/34 (Pr. Zb. 390). V tej poudarja najvišje sodišče, da je bilo inozemski sodbi odredi izvršljivost, ker bi nje izvršitev nasprotovala domačemu pravnemu redu (čl. 1, t. 5 konvencijo z Italijo o izvrševanju sodb), dokler zahtevajoči upnik

ne bi izkazal, da ima dovoljenje finančnega ministrstva, potrebno za izvoz denarja, katerega bi vrgla dovoljena izvršba. Ker ima zavezanec oporek le zoper inozemski izvršilni naslov, kakšnega pravnega pomočka naj se posluži nasproti izvršbi, dovoljeni na podlagi tuzemskega izvršilnega naslova? Ako se zahteva izkaz o dovoljenju finančnega ministrstva šele v predlogu za dovolitev izvršbe, potem bi bila ustanovljena z deviznimi predpisi nova formalnost, ki velja za izvršilne predloge na podlagi tuzemskih kakor tudi inozemskih naslovov. Čemu torej oporek in sklicevanje na čl. 1 t. 5 konvencije, ki je materialnopravne narave? Na mestu bi bil edinole rekurz, saj na podlagi tako nepopolnega predloga izvršbe ni bilo dovoliti, ako vztraja kasacijsko sodišče na naziranju sklepa Ut 30/34. Podlaga oporeka pa je trdno orisana v zakonu, tako, da jo ni moči nadomestiti z drugo vsebino, zlasti ne z razlogi, ki se podajajo iz dejanskega stanu, kakor je bil predložen prvi sodbi, in ki v čl. 1 konvencije niso prevzeti. Toda kasacijsko sodišče samo pravi, da je prizivna sodba kršila materialno pravo, ko ni upoštevala zadevnega zavezančevega prigovora. S tem je izrekla, da so ti prigovori materialnopravne narave.

III.

Potrditev tega, da so vsi omenjeni prigovori materialnopravne narave, se pokaže tudi, ako pregledamo najobičajnejše načine inozemskih plačil. Pri tem se držimo razporeditve plačil po že gori podanih vrstah: po kakovosti pravnih obvez in plačilnih sredstev.

A. Kar se tiče uvoza blaga iz tujih držav, ureja cela vrsta s posameznimi državami sklenjenih dogovorov (Švica, Češkoslovaška, Italija, Francija, Nemčija, Belgija - Luksemburška in Turčija), da je neposredno plačilo v upnikove roke izključeno, naj si je pogojeno v kakršnikoli obliki, in da se izvršujejo vsa plačila po klirinškem prometu. To je predpisano za države, s katerimi imamo znatnejši blagovni promet, uvoz in izvoz, ta plačila tvorijo približno 80% vseh naših inozemskih plačil. Tuzemski dolžnik ne sme plačati fakturo za uvoženo blago prodajalcu, marveč mora položiti fakturni znesek na posebni zbiralni račun, ki se vodi pri Narodni banki in sicer v domači valuti. S tem je dana celo upniku možnost, da zahteva plačilo v tuzemski valuti po posebej odrejenem kurzu všteti uradno premijo (prim), najsi je pogojena fakturna vsota v tuji valuti učinkovito. S pologom običajno kupec

zadosti svoji obvezi in se ima prodajalec za plačanega, izjema velja le za klirinške obračune z Češkoslovaško, Italijo in Švico. Izvozniki iz teh držav so poplačani šele, kadar prejmejo ustrezne vsote iz zbiralnih računov. Z nekaterimi državami obstoje še dogovori, da se poravnava jo po kliringu tudi drugi dolgovi in ne samo blagovni.

Devizni predpisi so, kolikor odredajo take ali slične načine plačil v inozemstvo, strogo obvezne narave. Seveda se njih obvezna moč ne razteza preko mej ozemlja, za katero so bili izdani. V tuzemstvu pa jih mora spoštovati vsak, predvsem pa tuzemsko sodišče. Tožbe na plačilo uvoženega blaga namreč navzlic predpisu, da je položiti fakturni svoti ustrezní znesek na zbiralni račun, ne bodo izključene. Ako se glasi zato tožbeni zahtevek na plačilo fakture v tuji, pa najsi tudi efektivno dogovorjeni valuti ali pa domači, se sodba ne sme glasiti drugače kakor na p o l o g dotičnega zneska na z b i r a l n i račun. Z dogovori z naštetimi državami je namreč urejen ta način plačila, ta pa je kakor vsak drugi materijalnopravne narave. Zato je izreči to že v sodbi, poznejša presoja o načinu plačila šele ob dovolitvi izvršbe je prekasna, saj izvršilni sodnik, zlasti ako se mu predloži n. pr. izdatek izvršljive zamudne sodbe in pod., ne ve, za kakšno terjatev gre. Ako je nasprotno bila izdana za terjatev, ki jo je bilo položiti na zbiralni račun, sodba, glaseča se na dejansko plačilo, je pri izvršbi postopati z njo kakor s terjatvami, ki so opisane pod B in C. Možnosti, da se klirinški dogovor prekliče, se ogne sodnik s tem, da izreče p o l o g na zbiralni račun dotlej, dokler bo ta način plačila ostal v veljavi. Ni pa to potrebno, saj bi zakonita odprava kliringa tudi sama vplivala na izdane sodbe (specijalne norme) v tem pravcu, da je dovoljeno neposredno plačilo, ne pa p o l o g na zbiralni račun.

Toda kakor ni dovoljena prosta nabava tujih valut v svrhu neposrednega plačila, tako je treba tudi p o l o g na z b i r a l n i račun opravičiti (opravdati). To se stori z listinami, ki jih navaja čl. 3 dev. prav.: izvirna uvozna faktura, carinska deklaracija, potrdilo o plačanih davkih, izkaz o firmiski protokolaciji ali o obrtnici. Tako pri dobrovoljnem p o l o g u na zbiralni račun kakor pri prisilnem je kupčeva stvar, da s temi listinami opraviči p o l o ž b o. Devizni predpisi so s tem kupčeve obveznosti pomnožili še z novo, namreč z opravičbo p o l o g a. Ta obveznost je kakor ostale materijalnopravne narave, saj brez opravičbe ne more plačati in je zato pogoj za obsodbo.

Ako ni v sodbi izrečeno drugače, potem je toženčeva (v izvršbi zavezančeva) dolžnost, opravičiti pogog.

B. Plačila za uvoženo blago v države, s katerimi nimamo klirinškega prometa, je seveda izvršiti v upnikove roke. Ako je dogovorjeno plačilo fakture v tuji valuti efektivno, tak dogovor ni neveljaven, saj prepoveduje pravilnik le zadolževanje v inozemstvu, tedaj sklenitev posojilnih pogodb (čl. 11) in sklepanje pravnih poslov v drugi valuti kakor v dinarjih brez pristavka v državi (čl. 1, odst. 9). Nakup potrebnih valut in deviz ali kompenzacijskih bonov pa je dovoljen le pri pooblaščenih bankah, kolikor ne obstoji t. zv. sistem privatnega kliringa. Že v pravdi utegne tedaj dolžnik prigovarjati, da mu je nemogoče plačati, ker nima dovoljenja, nabaviti si tuje valute. Ali se mora sodnik baviti s tem prigovorom? Po cit. sklepu Ut 30/34 bi moral tak prigovor zavrniti, češ da je v toku pravde še prezgoden. Sodišča pa so šla večinoma drugi pot in so prigovore te vrste meritorno odklanjala (glej Šik, Smije li odvetnik izručiti novac ubran za inozemnu stranku? Odvetnik 1934, št. 6). S tem so pogodila brezdvomno pravo, kajti prigovori, da ni na razpolago tujih valut, torej dogovorjenega plačilnega sredstva, izraža ali stalno ali začasno nemogućnost izpolnitve pogodbe. Zadeva s tem bistvo obligacijske zaveze same in je torej materialnopravne narave. Sodba zato preko tega prigovora ne more, marveč mora ali zavračajoč ta prigovor tožbenemu zahtevku ugoditi ali ga zavrniti, ako bi bil sodnik izjemoma naziranja, da je zbog obstoječih predpisov zahtevano plačilo odkloniti, kar pa ne bo pravilno.

Izvršilni sodnik mora izraženo zapoved, da se plačaj, upoštevati in predlagane izvršbe nima zavrniti, češ da plačilo v tuji valuti brez oblastnega dovoljenja ni dovoljeno. Iz tega razloga mora pasti tudi oporek zoper inozemski izvršilni naslov, kajti na kar sme obsoditi domači sodnik, sme tudi inozemski.

Drugi prigovor nasproti zahtevanemu plačilu te vrste terjatev bi temeljil v tem, da je kupcu glede na predpise deviznega pravilnika prepovedano, pošiljati valute v inozemstvo ali z drugimi besedami, da sme plačati v inozemstvo le z dovoljenjem ministra za finance. Tudi ta prigovor je v bistvu materialnopravne narave. Po pravnih učinkih, sproščenih po dev. prav., je namreč enako, ako tujih valut sploh ni na razpolago ali pa je prepovedano nabavljati si iste v svrhu plačila. Zato je

rešiti tudi to vprašanje že v pravdi sami in se ne more prepustiti izvršilnemu sodniku.

Za rešitev vprašanja, ali sme sodnik obsoditi na plačilo terjatve za uvoženo blago, je torej odločilno v prvi vrsti, kje je plačati. Ako je plačati v inozemstvu, kar pomeni, da mora kupec poslati dolžno kupnino prodajalcu v inozemstvo, potem je tudi kupčeva skrb, da ob času dolžnega plačila dospe kupnina upravičencu. Takrat mora poskrbeti on vse potrebno, zlasti izvršiti nakup valut ali deviz in jih poslati ali pa si izposlovati dovoljenje za izvoz dinarjev. Devizni pravilnik na materijalnopravni obvezi, k do ima izvršiti plačilo, ni nič spremenil, on daje v nekih primerih dolžniku le možnost, plačati tudi na drugačen način kakor dogovorjeno. Plačati in zbog tega nabaviti si potrebna plačilna sredstva, pa je in ostane še nadalje kupčeva, t. j. dolžnikova dolžnost. Prav tako si mora nabaviti kupec tuje valute, ako mora v njih poravnati svojo obveznost v tuzemstvu. Tu mu le za izvozno dovoljenje ni treba skrbeti, enako ako se glasi obveza na plačilo terjatve v dinarjih in v tuzemstvu. Takšna plačila pač ne bo imeti za inozemska. Treba torej dobro ločiti, čigave obveznosti obeh pogodbenih strank je pomnožil devizni pravilnik in ne enostavno vse naprtiti prodajalcu! Pomisliti je pri tem tudi nato, da ima potrebne listine (originalno uvozno fakturo, carinsko deklaracijo, potrdilo o plačanih davkih, izkaz o firmiski protokolaciji ali o obrtnici čl. 3 dev. prav.), s katerimi mora opravičiti nabavo tujih valut, v rokah kupec-dolžnik.

Sodba, da plačaj kupec, je tem bolj pravilna in utemeljena, ker daje rešitev ministra za finance z dne 26. septembra 1932 št. II-115400 kupcu možnost, da plača svoj dolg s položbo dolžne kupnine v dinarjih na t. zv. »začasno vezani« dinarski račun, ako nima v rokah vseh potrebnih listin, da bi opravičil nakup tujih valut.

C. Končno imamo še neblagovne terjatve inozemcev, ki se ne glase na tujo valuto efektivno, marveč splošno na takšno, ki jo sme dolžnik plačati tudi v domači valuti in na obveznosti v domači valuti sploh. To bodo zlasti alimentacijske, odškodninske, ekspenzarne terjatve, potem terjatve iz delavnih in službenih pogodb in pod. in katera je poslati v inozemstvo. Ali postavlja devizni pravilnik tudi za plačilo teh terjatev kakšne omejitve?

Kakor devizni pravilnik ne prepoveduje plačil inozemskih terjatev, tudi v tuji valuti sklenjenih ne, tako ne zabranjuje onih, ki so pogojene v domači valuti. Z deviznim

pravilnikom je zabranjen v prvi vrsti izvoz domačih plačilnih sredstev, bodisi za nakup tujih valut bodisi neposredno. Oboje predstavlja zadolževanje nasproti inozemstvu in utegne slabšati domačo valuto.

Nasproti inozemskim dinarskim terjatvam bo prigovarjal dolžnik, da ne sme plačati v inozemstvo: primer cit. kasacijske sodbe z dne 3. maja 1934 Ut 46/34. Tudi ta prigovor proglašča citirana sodba za materialnopraven, češ da se protivi javnopravnim določbam pravilnika z devizami in valutami, ako se nalaga tuzemcu plačilo v roke inozemca, ne da bi se poslednji izkazal s potrebnim izvoznim dovoljenjem za valute ali dinarje. Materijalnopravne narave pa mora biti ta prigovor vselej, tudi ako se postavlja nasproti tuzemski in ne samo nasproti inozemski sodbi. Ako dolžnik ni tega prigovarjal v tuzemskem pravnem postopku, potem je s tem ob priliki izvršbe izključen. Drugo vprašanje pa je, ali je ta prigovor s strani dolžnika tudi utemeljen.

Tudi v takih primerih je treba dobro razlikovati, za kakšno plačilo da gre. Ako mora poslati dolžnik vsoto v inozemstvo, potem zadeva obveza njega, preskrbeti si potrebno izvozno dovoljenje. Ako mora plačati v tuzemstvu, potem je ločiti, ali gre za tuzemsko ali inozemsko plačilo. Slednje bo, ako gre enostavno za iskalni dolg, pri katerem upnik v tuzemstvu le pobere plačilo in prejetu iznese iz države. V tem primeru je dolžnikova dolžnost le, da pripravi za plačilo potrebna sredstva, vse ostalo si mora preskrbeti upnik. Ako pa je dogovorjeno za inozemski dinarski dolg posebno plačilno mesto v tuzemstvu, kakor tudi če gre za prinosni dolg, potem mora dolžnik storiti s svoje strani vse, da zadosti obveznosti. Te ni izpolnil, ako zbog tega, ker nima dovoljenja finančnega ministra, upniku ne sme plačati.

Temu naziranju se ne protivita tudi v sodbi Ut 46/34 navedena dopisa. Finančno ministrstvo namreč pravi, da je za nakazilo dolgovanih lir v inozemstvo potrebna po čl. 5 dev. prav. posebna odobritev z njegove strani. Narodna banka pa izjavlja, da je ta odobritev potrebna za nabavo inozemske valute ali za polaganje dinarjev na interni račun inozemca pri nekem domačem upravičenem zavodu. Kdo si mora izposlovati to dovoljenje, o tem v nobenem teh dopisov ni govora. Stoji le toliko, da bi si ga moral pribaviti inozemec, ako hoče, da se mu otvori pri upravičenem denarnem zavodu dobroimetje v t. zv. »internih« dinarjih (rešitev fin. ministra z dne 1. marca 1934 št. 21390 v zvezi

z rešitvijo z dne 1. marca 1932 št. 24500/1). Ako pa take zahteve inozemec ni postavil, potem je po pogodbi presoditi, čigava je dolžnost, nabaviti si potrebna dovoljenja za plačila v inozemstvo. To velja v enaki meri tudi za plačila te vrste, katera je moči poravnati tudi po kliringu, kolikor je po nekaterih dogovorih omogočen ta način plačila tudi za druge in ne samo za blagovne terjatve.

Ako torej po splošnih predpisih o izpolnjevanju obvez ni naloženo upniku, razen da sodeluje pri sprejemu dolžne vsote, še kaj drugega, potem mu tudi devizni predpisi ne nalagajo nobenih posebnih dejanj. Vse za izvršitev plačila potrebne listine in odobritve, to je opravičbo plačila, mora vobče preskrbeti dolžnik. V tem pogledu tudi za dinarske dolgove ni nobene izjeme.

Naložitev vseh teh obvez upniku-inozemcu, tako da bi moral skrbeti ta, da se mu plača, bi pomenjalo v nemalih primerih toliko kakor *denegatio iustitiae*. Kakor že navedeno, inozemec prečesto ne bo mogel opravičiti inozemsko plačilo, zlasti ne, ako ne pojde za nasprotno dajatev za uvoženo blago. Vse to bi škodovalo domačemu kreditu in bi ga spodkopavalo, s tem pa bi bil dosežen vprav nasproten uspeh, kakor ga namerjajo devizne omejitve. Prav posebno bi se občutilo to, ker je stvarjanje t. zv. »vezanih računov« po čl. 10 dev. prav. sedaj kolikor toliko izključeno in dopustno le v izrečno dovoljenih primerih.

Dasi je bil namen deviznih predpisov, spreminjati materialno pravo, le v toliko, da je dopuščeno sedaj terjatve v tujih valutah izterjavati tudi v domači vrednoti, da ne teko nobene obresti od vsot, položenih na zbiralnih računih, so naložili vendar strankam tudi še neke materialnopravne obveznosti. Izraženim naziranjem, da gre le za formalne predpise, na katere je paziti šele ob izvršbi, zato ni pritrđiti. Izrečena sodba bo odločilna, ali je izvršbo brezpogojno izvesti ali pa je izvedba vezana na izpolnitev še nadaljnjih pogojev. Ti bodo podani le tedaj, ako bi sodba nalagala kaj takega upniku. Ali bo to mogoče in ali ne bo na mestu zavrnitev tožbenega zahtevka, bo odvisno od možnosti ugotovitve upnikove nasprotne storitve in od njegovega zadržanja. Tedaj zavrnitev, kadar stoji, da je opravičba upnikova dolžnost, kajti o tem more razpravljati le pravi sodnik v kontradiktornem postopku, pa se način opravičbe ne da točno ugotoviti, ali pa če upnik opravičbo odkloni.

IV.

Po vsem tem bo jasno, kdaj je dovoliti predlagano izvršbo. Ako je plačilo vezano na izpolnitev pogoja (opravičbe) z upnikove strani, bo moral ta priložiti že svojemu izvršilnemu predlogu izkaz o izpolnitvi naloženega pogoja (§ 7 i. r.). V nasprotnem primeru upnik ne more računati na ugodno rešitev. Ako pa sodba upniku kaj takega ne nalaga, potem pojde izvršba praviloma reden pot. Na noben način pa ne gre, prepuščati šele izvršilnemu postopku, kdo mora plačilo opravičiti. To je materijalnopravno vprašanje in ga je rešiti zato v pravnem postopku.

Ako je bila izrečena nepogojna o b s o d i l n a s o d b a, potem ugotavlja ta d v o j e o b v e z. Prvič, da je dolžnik dolžan plačati, in drugič, da mora on opravičiti plačilo v smislu deviznih predpisov. Ta druga obveza je obsežna že v prvi. Vsako inozemsko plačilo je namreč opravičiti ali z ene ali druge strani. Ako sodba ne nalaga opravičbe prejemniku plačila, potem je dolžan tisti izposlovati opravičbo, ki plača. To je povsem naravno in zato sploh ni potrebno, navajati kaj takega v izreku sodbe. Kdor namreč ne priznava samo svoje obveze, ampak hoče tudi r e s p l a č a t i, izvršiti plačilo realno, ta mora imeti v rokah vse, kar za plačilo potrebuje. Sodba, kakor gori izvajano, ni samo ugotovitev obveze, marveč obenem tudi dolžniku dana zapoved, obvezo izpolniti eventualno pod pritiskom državne oblasti. Zato izrek, izposlovati potrebno opravičbo, kjer je to dolžnikova stvar, pri inozemskih plačilih, sploh ni potreben, dolžnost to storiti, se podaja sama po sebi iz obstoječih predpisov. Res pa določitev tudi te dolžnikove obveze v sodbi ni izključena in bi le odstranjevala vsak dvom.

Ako torej po vsebini sodbe za izvršbo ni zapreke, je izvršiti to ne glede na določbe dev. prav. in ostalih dodatnih predpisov. V toliko ima prav rekurzni sklep apelacijskega sodišča ljubljanskega I Pl 10/34-2, da devizni predpisi tudi na izvršilni postopek nimajo nobenega vpliva in da prihajajo v poštev za izvršilnega sodnika šele takrat, kadar naj izvrši iz zavezančevih denarnih sredstev, dobljenih z izvršbo, plačilo v zavezančevem imenu. Brez dvoma sme upnik ubrati tudi drugačen pot, kakor se mu zdi to za dosigo smotrnejše. Redoma pa bo opravičbo plačila, ki bremeni na zavezancu, opraviti šele po končani izvršbi in je ni zahtevati že pred izvršbo ali obenem z njo.

Razlog za to je povsem naraven. Največkrat bo predložil zavezanec za opravičbo potrebne listine sam, čim bo videl, da je stvar resna. Ako bi tega ne hotel storiti, potem ne gre, da bi upnik čakal, da se mu dovoli in izvede izvršba šele, dokler ne bo dosegel z izvršbo predložitve potrebnih listin oziroma, dokler mu opustivšemu izvršilno pot ne bo mogoče, dobiti na lastno ime za plačilo in izvoz denarja potrebno dovoljenje. Takšen postopek zahteva običajno več časa, v tem pa utegnejo zahtevajočega upnika prehiteti drugi, katerim je dolžnik bolj naklonjen, slednji utegne celo propasti. Zato je izvršbo izvesti do kraja ne glede na nedostajajočo opravičbo. To je zahtevati šele, ko je treba izkupiček dražbe izročiti zahtevajočemu upniku. Dotlej pa obdrži izvršilno sodišče izkupiček ali pri sebi ali ga položi na zbiralni račun ali na začasno vezani račun inozemčev ali ga pa položi po § 1425 o. d. z. Položbo po § 1425 o. d. z. je imeti za dopustno, čeprav tiči razlog zanjo v dolžnikovi osebi in ne v upnikovi. Zakon namreč ne zahteva, da bi moral biti podan važen razlog vprav v upnikovi osebi, marveč le, da dolga ni moči plačati (glej Weiss, Klangov komentar k § 1425/II). Teorija in praksa se nagibata sicer pretežno k nasprotnem naziranju, po našem mnenju pa je neobhodno potrebno, da se v izjemnih primerih pripušča širše tolmačenje, zlasti ker ga zakonito besedilo ne izključuje.

Čim je pobrana potrebna denarna vsota za inozemsko plačilo, je izsiliti opravičbo od zavezanca, ako je ta ne opravi prostovoljno. Sredstvo zato daje zahtevajočemu upniku ista sodba. Ta je izvršilni naslov tako za izdejstvovanje plačila, kakor tudi za predložitev potrebnih listin (§§ 346, 353, 354 i. r.).

S sprejetim denarnim zneskom in z opravičilnimi listinami bo postopal zahtevajoči upnik tako, kakor bi za primer prostovoljnega plačila njegov dolžnik. Dejansko razpolagati s plačilom ne bo mogel, kadar bo izvršilno sodišče položilo izvršljivo terjatev na zbiralni račun.

Opisanega postopka se je držati tudi, ako zastona inozemskega upnika tuzemski pooblaščenec, osobito odvetnik. Pooblaščenec nima več pravic kakor pooblastitelj, pa veljajo zato tudi za plačilo v pooblaščenčeve roke isti predpisi in iste kavtele. Kaj drugega bi bilo, ako bi bila terjatev cedirana in bi bila cesija dopustna. Izključena bo, ako predpisuje naš zakon za inozemsko plačilo izvesten način, kakor na pr. plačilo za uvoženo blago na zbiralni račun.

Nobenega posebnega vprašanja ne postavljajo devizni predpisi za izvršbo, kadar se glasi sodba na tujo valuto. Tudi dolgovi, ki se glasijo efektivno na tujo valuto, so denarne terjatve in je opraviti zato izvršbo za poplačilo njih prav tako kakor za poplačilo terjatev v domači valuti. Ločiti je te terjatve od onih, katere gredo na dajatev množine določenih tuzemskih ali inozemskih novcev ali denarnih enot. Ni treba iskati torej pri zavezancu najprej z izvršbo tuje valute ali devize in šele potem, ko je iztekla takšna izvršba brezuspešno, naperiti izvršbo po drugem oddelku i. r. ali pa celo tožbo po § 368 i. r. Dopustna je marveč takoj tudi v takih primerih izvršba po splošnih predpisih za poplačilo denarnih terjatev. To postaja polagoma obče mnenje (Neumann, System 83, Neumann - Lichtblau, Kommentar 369, Pollak, System 787, Wahle, Rechtsprechung IV, 212, V 19, isti, Österreichische Richterzeitung 1932, str. 257, nasprotno Walker - Prochaska, Sistem des E. R. 76, deloma nasprotno Weinmann, Jurist. Blätter, 1933, str. 51). Seveda sme ubrati zahtevajoči upnik tudi drugo pot, namreč izvršbo na izročitev tujih valut ali deviz, ako upa, da jih bo pri zavezancu dobil.

Za izvršbo v zavarovanje po vsem tem ne velja nič posebnega. Ako nalaga nepravnomočna sodna odločba plačilo obvezani stranki nepogojno, jo je dovoliti po predpisih §§ 370 sl. Ako navezuje že ta sodba plačilo na določno upnikovo storitev, potem bo dovoliti zavarovalno izvršbo tudi v primerih § 371 i. r. le tedaj, ako izkaže zahtevajoči upnik to storitev, kajti sicer ni izvršilnega naslova za izposlovanje zavarovalne izvršbe. Tudi ta se upniku ne sme dovoliti prej, dokler ni storil s svoje strani vse, kar mu nalaga pogodbeno razmerje.

Obzornik.

Iz novejšje italijanske pravne filozofije. Giorgio del Vecchio.

Italijanska pravna filozofija se lahko ponaša z nepretrgano vrsto velikih in originalnih mislecev, ki sega od Vica (Italijanskega Kanta) preko Genovesija, Beccarije, Filangierija, Romagnosija, Rosminija, Giobertija, Spavente in drugih v našo dobo. Tej kontinuiteti historičnega razvoja, za katero jo lahko drugi